

EU:n biodiversiteettistrategian kansallisten sitoumusten valmistelu
Työryhmän kokous 9.3. 2022

Tausta ja toimenpide-ehdotukset: luonnontilaiset ja vanhat metsät yksityisten ja yhteisöjen mailla

Yleistä

Metsäkiinteistöjen pinta-alasta lähes 44 prosenttia on yksityisten henkilöiden [omistuksessa](#). Seuraavaksi suurimmat omistajaryhmät ovat valtion jälkeen yhtiöt (noin 7 %), kuolinpesät (noin 5 %) ja yhteismetsät (noin 3 %). Sijoitusrahastojen omistuksessa on alle prosentti pinta-alasta.

Yksityinen metsänomistus keskittyy Etelä-Suomeen, kymmenen eteläisimmän metsäkeskuksen alueelle Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun ulkopuolelle. Maakunnittain tarkasteltaessa yksityisten omistusosuus on suurinta, yli 70 prosenttia, Pohjanmaalla, Etelä-Pohjanmaalla ja Päijät-Hämeessä. Yhtiöiden omistusosuus on merkittävintä Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa ja Etelä-Karjalassa, noin 15 - 20 prosenttia pinta-alasta.

Luonnontilaisia ja vanhoja metsiä on säilynyt laajempina kokonaisuuksina lähinnä Pohjois-Suomen hidas-kasvuisissa ja heikkotuottoisissa metsissä. Myös yksityisten ja yhteismetsien mailla löytyy joitain yksittäisiä laajempia metsäalueita Pohjois-Suomessa. Vastaavasti näitä metsiä on jokseenkin niukasti jäljellä maan eteläpuoliskossa, jossa vanhat metsiköt ovat pienialaisia ja sijaitsevat pirstaleisesti voimaperäisen maankäytön vallitsemassa metsä- ja peltomaisemassa.

Luonnontilaisten, luonnontilaisten kaltaisten ja vanhojen metsien turvaaminen yksityismailla

EU: n komissio ei ole vielä viimeistellyt indikaattoreita ja kriteerejä luonnontilaisten ja vanhojen metsien määrittämiseksi. Tarkasteltavia indikaattoreita ovat ainakin ihmistoiminnan vaikutus, lahopuun määrä ja laatu, puuston/metsikön ikä, puuston luontainen puulajikoostumus ja uudistuminen sekä puuston kerroksellisuus ja tilajakauma. Myös lajisto on merkittävä indikaattori luonnontilaisissa ja vanhoissa metsissä. Määritelmiä tarkennetaan SYKE:n ja LUKE:n yhteisessä Luonnonmetsä-hankkeessa vuoden 2022 alussa, tehdään paikkatietotarkasteluja ja laaditaan kohteille inventointiohjeet. Meillä Suomessa vanhan metsän iän osalta on käytetty toisistaan hiukan poikkeavia määritelmiä mm. luontopaneelin [raportissa](#), EU:n BD strategian vaikutusten [arvioinnissa](#) ja uhanalaisten metsäluontotyyppien [tarkastelussa](#).

Luonnonsuojelulain 29 §:n luontotyypeissä on joitain pienialaisia puustoisia elinympäristöjä, jotka voivat täyttää luonnontilaisen tai vanhan metsän määritelmän. Näitä saattaa olla jalopuumetsissä ja tervaleppäkorvissa, mahdollisesti myös jotkin vanhapuustoiset pähkinäpensaslehdot voivat sopia määritelmään. Todennäköisesti merkittävimmät kohteet on jo suojeltu.

Metsälain 10 §:n perusteella suojeltuihin erityisen arvokkaisiin elinympäristöihin voi kuulua joitain luonnontilaisten ja vanhojen metsien määritelmät täyttäviä kohteita, esimerkiksi seuraavissa elinympäristöissä:

- Suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous:
 - a. lehto- ja ruohokorvet, joiden ominaispiirteitä ovat rehevä ja vaatelias kasvillisuus, erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus;
 - b. yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet, joiden ominaispiirteitä ovat erirakenteinen puusto ja yhtenäisen metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus;

- d. vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot;
- e. luhdat, joiden ominaispiirteenä on erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus sekä pintavesien pysyvä vaikutus;
- Rehevät lehtolaidut, joiden ominaispiirteitä ovat lehtomulta, vaateliakasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus;
- Kangasmetsäsaarekkeet, jotka sijaitsevat ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana;
- Pääosiltaan vähintään kymmenen metriä korkeat jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät;
- Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot, joiden ominaispiirre on harvahko puusto.

Tiettyjä luonnontilaisia ja vanhoja metsiä on pyritty säästämään myös metsäsertifiointien avulla. Esimerkiksi [PEFC](#) sertifiointin (2014) kriteerin 10 mukaiset ”Puustoltaan vanhat metsät” ja ”Ojittamattomat korvet” on tiukasti määritelty ja pääosin todennäköisesti luonnontilaisiin ja vanhoihin metsiin kuuluvia kohteita. Vastavasti [FSC](#) -standardin (2011) muissa aina säästettävissä kohteissa on todennäköisesti useita luonnontilaisien ja vanhojen metsien määritelmän täyttäviä alueita. Määritelmät ovat FSC:ssä väljemmät kuin PEFC sertifiointissa eivätkä kaikki kohteet täytä tiukkoja luonnontilaisien ja vanhojen metsien kriteerejä. Luultavasti osa molempien sertifiointien suojaamista metsäluhdista ja rämeistä täyttävät myös luonnontilaisien ja vanhojen metsien määritelmän.

Seuraavissa FSC:n mukaisessa metsien käsittelyssä aina säästettävissä kohteissa on todennäköisesti mukana luonnontilaisia ja vanhoja metsiä:

- Erikseen määritellyt runsaslahopuustoiset kangasmetsät ja turvekankaat
- Vanha- ja lahopuustoiset metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot
- Kuusivaltaiset varttuneet ja sitä vanhemmat tuoreet lehdot, joissa lahopuuta yli 15 m³ /ha
- Sekapuustoiset varttuneet ja sitä vanhemmat lehdot, joissa lahopuuta yli 10 m³ /ha
- Puustorakenteeltaan luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset varttuneet tai sitä vanhemmat lehtipuustoiset lehdot, joissa on lehtilahopuuta yli 5 m³ /ha
- Vesitaloudeltaan luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset kosteat lehdot sekä lehdot, joissa on vanhoja, kookkaita tai lahovikaisia jalopuita
- Tulvametsät
- Kuusivaltaiset supat (Meriluoto & Soininen 1998)
- Eri-ikäisrakenteiset tai näkyvästi lahopuustoa sisältävät vesistöjen ja pienvesien reunametsät (vähintään 30 m puustoinen rantavyöhyke)
- Maankohoamisrannikon metsien luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset kehityssarjat tai yksittäiset edustavat kehityssarjan osat
- Vesitaloudeltaan luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset korvet, rämeet, nevat, letot ja metsäluhdat
- Luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset kitu- ja joutomaat

FSC -sertifiointin aina säästettävien kohteiden lista muistuttaa METSO –ohjelman [luonnontieteellisten valintaperusteiden](#) mukaisia elinympäristöjä. Osa METSO-ohjelman I -luokan puustoista elinympäristöistä soveltuu luonnontilaisien ja vanhojen metsien määritelmään. Niitä rajatessa tulee huomioida myös ympäristön muu potentiaalia (II ja III luokan alueet, ennallistamiskelpoisuus).

[Tapio Oy](#) toteutti 2019 Metsäteollisuus ry:lle paikkatietoanalyysin, jossa tuotettiin valtakunnallinen arvokkaiden luontokohteiden (HCV) analysointi ja luokittelu FSC-sertifiointia varten. Tarkasteluun pyrittiin saamaan laajoja metsäalueita (yli 10 – 50 ha eri metsäkasvillisuusvyöhykkeillä). HCV -kohteet, jotka täyttävät aidosti FSC:n kriteerit ovat todennäköisesti luonnonmetsien ja vanhojen metsien määritelmiin soveltuvia kohteita. Lähtöaineistoihin liittyvien epätarkkuuksien vuoksi kaikki kohteet eivät määritelmiin kuitenkaan sovellu.

Puskurivyöhykkeet yksityisten ja yhteisöjen metsissä

EU:n komissio esittää vanhojen ja luonnontilaisien metsien Nature and Forest –työryhmän raportin viimeisimmässä luonnoksessa riittävien ekologisten puskurivyöhykkeiden rajaamista vanhan metsän ydinalueiden yhteyteen. Pieniä lähekkäisiä kohteita voi rajata saman puskurin sisään. Myös puskurivyöhyke rauhoitetaan ja sitä voidaan kehittää luonnonhoitotoimin kohti vanhan metsän rakennetta.

Yksityisten omistamissa metsissä luonnontilaiset ja vanhat metsät sijaitsevat pirstaleisesti, ja puskurien rajaaminen on hyvin haastavaa usean kiinteistön omistajan ja monipuolisen maankäytön maisemassa. Suojelusta neuvoteltaessa lähiympäristön tarkastelu tehdään yhteistyössä maanomistajien kanssa.

Toimenpide-ehdotukset

Merkittävin keino luonnontilaisten ja vanhojen metsien suojeluun yksityismailla on vapaaehtoinen [METSJO-ohjelma](#). Luonnontilaisten ja vanhojen metsien suojelu edellyttää joko luonnonsuojelulain mukaisten yksityisten suojelualueiden perustamista tai myyntiä valtiolle.

Suojeluun toteuttamiseksi on varattava riittävät resurssit kohteiden hankinnasta ja rauhoittamisesta aiheutuviin korvauksiin metsänomistajille. Lisäksi on varmistettava tarvittavat henkilöresurssit ELY-keskuksissa.

METSJO-keinojen markkinoinnissa, kohteiden paikantamisessa ja suojelussa tarvitaan metsäammattilaisia, jotka osallistuvat kohteidenvälittämiseen ELY-keskuksille. Resurssit välitystyöhön tulee varmistaa Suomen metsäkeskukselle, metsänhoitoyhdistyksille ja metsäyrityksille sekä muille toimijoille, joilla on välityssopimus alueellisten ELY-keskusten kanssa. Välityspalveluja voidaan teettää ostopalveluna metsäammattilaisilla.

Jos tarjolle tulevien kohteiden määrä ylittää käytössä olevat resurssit on kohteita priorisoitava niiden luontoarvoihin ja sijaintiin perustuen. Kiireellisimmän suojeltavia ovat eteläisen Suomen vanhat ja luonnontilaiset metsät, laajat kokonaisuudet tai nykyisiin suojelualueisiin suoraan liittyvät kohteet.

Kiireellisimpiä kohteita voisivat esimerkiksi olla:

- Suojelemattomat luonnonsuojelulain tai metsälain mukaiset kohteet
- PEFC ja FSC sertifiointikohteet, jotka täyttävät suojelukriteerit
- HCV-kohteet (Tapio Oy/Metry), jotka täyttävät suojelukriteerit
- Muut luonnontilaiset ja vanhat metsät yksityisten ja yhteisöjen mailla

Vähemmän kiireellisiä rahoitettavia kohteita voisivat olla:

- Metsälailla ja/tai ympäristötuella jo turvatut kohteet, jotka täyttävät kriteerit
- Metsäyritysten omista intresseistään turvaamat luonnonmetsien ja vanhojen metsien kohteet sekä niitä välittömästi tukeva ekologinen verkosto

Rajattaviin kohteisiin voidaan ottaa luonnonhoidolla kehitettäviä tai itsekseen luonnontilaistuvia puskurialueita silloin, kun se on ekologisesti perusteltua ja maanomistaja on halukas puskurialueen suojeluun.

- **Varmistetaan METSJO-ohjelman toteuttamiselle riittävät resurssit ja ulotetaan toteutus koko maahan.**
- **Luonnontilaisten ja vanhojen metsien kohteiden hankintaa tulee priorisoida lähiaikoina voimakkaasti, mutta siten, ettei se haittaa ohjelman etenemistä kokonaisuudessaan.**

Jatkoselvitys- ja toiminnankehittämistarpeita

- Luonnonmetsä-hankkeen tulosten tarkastelu mm. METSJO:n ja Helmin alueellisissa yhteistyöryhmissä
- METSJO:n kohdennettu markkinointi maanomistajille
- Eri metsänomistajaryhmien rooli ja mahdollisuudet osallistua (yksityiset, yritykset, julkisyhteisöt)
- Kohteiden rajaamisen periaatteet – puskurit ja METSJO:n valintaperusteiden soveltaminen
- Kohteiden välittäminen ELY-keskuksille
- Synergiat matkailu-, retkeily- ja virkistyskäyttöön
- Vaikutusarvioinnit, mukaan lukien hiilensidonta ja muut ilmastovaikutukset